

موانع توسعه بیمه‌های بازرگانی

علی موسی‌رضا

مدیرعامل شرکت سهامی بیمه ایران

عنوان صحبت من موانع توسعه بیمه بازرگانی است. فکر می‌کنم واقعاً یک ترم درس باشد یعنی یک کلاس چند ماهه و در ۱۰، ۲۰ دقیقه چگونه می‌توانم این مهم را جمع‌بندی بکنم. در هر حال، فقط می‌شود نمودهایی را بیان کرد. خود توسعه تعاریف فوق‌العاده زیادی دارد. اگر ما توسعه را رشد کیفی و کمی پدیده به حساب بیاوریم شاید پاسخ امروز ما را بدهد. وقتی می‌گوییم توسعه اقتصادی، یعنی رشد کمی و کیفی امور اقتصادی. وقتی می‌گوییم توسعه بیمه بازرگانی یعنی رشد کیفی و کمی بیمه بازرگانی. چه عواملی امروز در جامعه ما و در نهادهای بیمه‌ای ما و محورهای فعال در بیمه و صنعت بیمه وجود دارد که آنها از رشد کیفی و کمی این صنعت جلوگیری و ممانعت می‌کنند. دوستان بزرگواری بنده در شرکت بیمه ایران فهرستی فراهم کرده‌اند و عوامل زیادی را تشخیص داده‌اند که اینها مانع رشد کیفی و کمی هستند. فرضاً من چند مورد را عرض می‌کنم تا ببینیم محور بحث چگونه پیش می‌رود: یکی فقدان فرهنگ بیمه در کشور است که من البته این را بدین شکل قبول ندارم. می‌شود گفت مطلوب نبودن فرهنگ بیمه در کشور چون واقعاً زمینه‌های بسیار خوبی داریم. یعنی اگر آن فرهنگ و شناخت کافی در جامعه ما، چه در مردم و چه در مسئولان و همه و همه، وجود نداشته باشد این عدم شناخت مانع پیشرفت است، جلوتر توسعه کیفی و کمی را می‌گیرد این یک فاکتور است و دوستان فکر کرده‌اند روی آن بسیار می‌شود بحث کرد که البته من در آن مقام نیستم و هدفم چیز دیگری است.

زمینه دیگر عدم مشارکت مردم و به‌طور کلی بخش خصوصی در صنعت بیمه است. این عدم البته در مورد مردم نیست چون مردم که اصلاً پایه‌شان مشارکت است. مردم مشارکت دارند منتهی به اندازه کافی نمی‌دانند. مشارکت کم مردم، مانع دیگری است. از نبودن طرح کلان توسعه در صنعت بیمه هم ذکری به میان آمده. برادر عزیزمان جناب آقای دکتر همتی فرمودند بحمد... امروز یک طرح کلانی هست و تهیه شده ولی اینکه طرح کلان تاکنون نبوده یا اگر همین طرح

کلان به اجرا در نیاید این می‌تواند مانع باشد. مشخص نبودن جایگاه صنعت بیمه، نحوه مدیریتی که برای این صنعت به کار رفته و بسیاری مسائل دیگر در این زمینه، هر کدام به نوبه خود می‌تواند مانعی باشد و جلو پیشرفت را بگیرد. آنچه می‌خواهم بدان بپردازم این است که مفهوم عملی رایج از بیمه در کل کشور مفهومی است که اگر صحیح این مفهوم جا نیفتد قطعاً مانع فلج‌کننده خواهد بود.

ما کلاهمان را قاضی کنیم و ببینیم چه اعمالی انجام می‌دهیم و از روی آن اعمال پی ببریم که مفهوم عملی بیمه در ذهن ما چیست. اگر بیمه‌گری باشد که موفقیت خویش را در مانده مثبت مالی حساب بکند، قراردادهای آن‌طور منعقد بکند که بالاترین، شیرین‌ترین و بهترین نرخ را اعمال نماید، خسارتها را طوری پرداخت کند که کمترین و پایین‌ترین سطح خسارت را پرداخت بکند، شرطها، قوانین، مقررات و آیین‌نامه‌ها را طوری به کار بگیرد که نهایتاً نسبت به دریافت موفق و نسبت به پرداخت کمتر پرداخت نماید و به گونه‌ای قدم بردارد که همه قراردادهایش مثبت باشد، همه قراردادهایش آن‌طور باشد که حتماً به سود مسلم و قطعی بینجامد، مفهوم عملی که از بیمه گرفته می‌شود مفهومی است که مانع جدی در توسعه بیمه خواهد بود.

بعد بیمه‌گذاران هستند. اینان چه مفهوم عملی دارند. اگر هنگام انعقاد قرارداد بیمه، بیمه‌گذار سعی بکند که حتی المقدور کمتر حق بیمه پرداخت کند، بعضی از خطرها را تا می‌تواند گاهی قانونی، گاهی منطقی، گاهی با استدلال، گاهی با التماس، گاهی با تهدید حذف نماید؛ به هر حال سعی کند که پرداخت حق بیمه را کم بکند؛ وقت خسارت بکوشد که زیاد کسب بکند؛ این هم می‌شود یک مانع جدی. عوامل واسطه‌ای، نمایندگان و دلایلهای بیمه اگر مفهوم و عملشان این باشد که هر بیمه شده‌ای را جذب بکنند، حتی به قیمت اینکه بخشی از حق بیمه خود را بپردازد حتی به قیمت ندید بیمه بکنند یعنی یک خطر جدی را بیمه بکنند حتی برای اینکه بعضی از راههای فرار از پرداخت حق بیمه را به بیمه‌گذار یاد بدهند، اگر چنین مفهوم عملی از نمایندگان، و واسطه‌ها سر بزنند، این هم می‌شود یک مانع جدی. بعضی از مسئولان توقعی از بیمه دارند که توقع بیمه‌ای نیست، مالیات زیاد گرفتن است. اگر این نوع برداشتها وجود داشته باشد مانع است. این نمونه‌ها را بسیار می‌شود باز کرد، در اқشار مردم در همه جا. من تصور کردم که این از کجا ممکن است نشأت گرفته باشد. رفته و بررسی انجام دادم که بسیار مفصل است ولی اینجا سعی می‌کنم فقط تیتراها را عرض کنم. نخستین تعریفی که در بیمه وجود دارد ماده یک قانون بیمه است. ماده یک می‌گوید: بیمه عقدی است که به موجب آن یک طرف تعهد می‌کند در ازای پرداخت وجه یا جوهی از طرف دیگر در صورت وقوع یا بروز حادثه خسارت وارده بر او را

جبران نماید یا وجه معینی را بپردازد. این تعریف قانونمندی است. من به نظرم می‌آید، در حدود ده دوازده تعریف در منابع مختلف هست که همین سطوح را بیان می‌کند. در هر حال، بیمه دوطرف دارد: بیمه‌گذار و بیمه‌گر و حق بیمه‌ای هم هست که اگر خسارت باشد آن مورد را بیمه جبران می‌کند. به نظر من اگر این مفهوم اصلی ما باشد جا دارد که در مفاهیم عملی ما مانع ایجاد بشود. تعریف دیگری هم هست که عامل دیگری را به این تعریف وارد می‌کند و آن عامل، تأمین است، عامل امنیت است.

می‌گویند بیمه عقدی است که یک طرف در ازای پرداخت حق بیمه، اول احساس امنیت می‌کند، اول خاطرش جمع می‌شود که خسارت، او را از پای در نمی‌آورد. مال و جاننش در امان است. جبران دارد، دلهره ندارد. اول این قسمت را دریافت می‌کند و بعد اگر خسارت وارد شد، خسارت هم تأمین می‌شود. پس در اینجا یک عامل دیگر اضافه شد. حضرت آیت‌الله مطهری رحمت‌الله علیه در کتاب مسأله بیمه، عین این مسأله را در صفحه ۲۶ باز کرده و می‌گوید: مفهوم تأمین ماهیت این معامله را به خوبی می‌رساند چرا که انسان مایل است پولی را بپردازد که در ازای آن اضطراب و دلهره‌اش نسبت به آینده از بین برود. بیمه شده‌ها ما به مجرد اینکه پول مختصری را به وجه شرکت بیمه وارد کرد بلافاصله خدمت دریافت می‌کند آن هم خدمت امنیت که بالاترین خدمت است. در آن روایت معروف که می‌گویند بالاترین نعمتها دو نعمت است: یکی صحت و دیگری امنیت. امنیت خانوادگی و شغلی. بحث بعدی این است که ما اگر در این عهد امنیتی دریافت نکنیم و بعد هم اگر خسارتی وارد شد، باز به نظر من خوب است اما کامل نیست. ما یک عامل دیگر را بیشتر باید در کنار این تعریف داشته باشیم و آن عامل بسیار اساسی است که پایه‌های محکم فولادین در کشور ما دارد ولی بعضی جاها ندارد. کشوری که حادثه خیز است و کسانی که هیچ تعهدی ندارند قسمتی از نان و آب و آذوقه و معیشت خودشان را ایثار می‌کنند. فاکتور دیگری که عرض می‌کنم، فاکتور تعاون است. بیمه شده به مجرد اینکه قراردادی را امضا کرد نخست باید احساس کند که در کشورش نسبت به جبران خسارتهای احتمالی تعاون کسب خواهد کرد؛ اگر هزار تومان بابت بیمه اتوموبیل خود پرداخت کرد اول این در نظرش باشد که هر کسی که با اتوموبیل تصادف کند احتمالاً از این هزار تومانها بهره می‌برد. تعاون در رفع بلا، در رفع حادثه، در رفع خسارت به مستضعفان و به کسانی که حادثه دیده‌اند، اول از همه کمک می‌کند. اگر خودش هم حادثه دید از همین محل، تأمین پیدا می‌کند.

من بارها به گوش خود شنیده‌ام که: ای آقا ده سال است این ماشین را بیمه کرده‌ام و تصادفی نداشته‌ام، یعنی فکر می‌کنم ده سال است که پولم را دور ریخته‌ام. چنین تفکری نباید در کشور

جا بیفتند. مردم باید بیمه را پدیده‌ای بدانند که در حادث‌ترین زمان به داد آنها می‌رسد؛ کمک‌شان و تعاون می‌کند؛ دوم، امنیت می‌دهد، سوم خسارت می‌پردازد. اگر کار بر این منوال باشد، بیمه‌گذارمان این‌طور برداشت داشته باشد و بیمه‌گرم‌ان برای جاری کردن این نهر مقدس کار بکند، آن وقت دیگر نمی‌خواهد همیشه سود بدهد یا ندهد، اصلاً نیاز ندارد. این قدر سطح بیمه بالا می‌رود که هر مختصری سود می‌کند. این قدر اعداد بزرگ می‌شود که هر خسارتی پاسخ می‌گیرد. آن قدر بیمه شونده زیاد می‌شود که شاید هم آنها و بیش از ده برابر موجود احیا بشود و بتوانند پوشش بگیرند. بنابراین نتیجه‌گیری می‌کنم که اگر ما بخواهیم موانع توسعه بیمه را برطرف کنیم نخست باید مفهوم عملی بیمه را برای خود، جامعه و همه روشن سازیم. مسؤلان ما اگر این جریان را بدانند بزرگترین سوبسیدها را به صنعت بیمه خواهند داد تا رشد بکند و پایه و ریشه در تمام خانه بگیرد. آن وقت ما شاهد شکوفایی یک صنعت مقدس خواهیم بود. مفهوم تعاونی که عرض کردم در کتاب بیمه در حقوق اسلام تألیف حضرت حجت‌الاسلام و المسلمین آقای سیدمحمد خامنه‌ای بسیار ظریف روی آن کار شده است. برای حسن ختام عرض می‌کنم که در اوایل همین کتاب این‌طور قید شده است که قبل از بعثت حضرت پیامبر (ص) جوانهای قریش نشستند و پیمانی بستند که از مازاد پول کسانی که غنی‌ترند کنار بگذارند تا کسانی که نیاز پیدا می‌کنند، از این پول که اصل در آن هست بهره‌مند بشوند.

بنابراین آقای خامنه‌ای در صفحه‌ای که بیمه در حقوق اسلام را مطرح می‌کنند می‌گویند: در اصل براساس تعاون و تکامل اجتماعی و اشتراک هر فرد در سود و زیان دیگر افراد جامعه بوده است. به عبارت دیگر، بیمه پدیده‌ای است از احساس فطری جامعه‌گرایی، یعنی این ریشه‌های اسلامی دارد. لذا اگر ما بتوانیم تعاریف بیمه خود را به این ترتیب کامل بکنیم و کم‌کم مفاهیم عملی‌مان اصلاح بشود، فلج‌کننده‌ترین مانع بر سر راه توسعه از بین می‌رود. بنده از خداوند بزرگ خواهانم که این توفیق را به ما بدهد که احکام بزرگ و با عظمت اسلام را بشناسیم و از آن استفاده بکنیم که بهترین میوه‌ها را دربر خواهد داشت. والسلام و علیکم ورحمت‌الله... و برکاته.